

DOI 10.36074/21.08.2020.v1.65

ЧАСОПИС «ДІЛО» ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ЗАПОРІЗЬКИХ ІГРИЩ 20–30-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ

ORCID ID: 0000-0003-4645-3825

Труба Руслана Іванівна

канд. іст. наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

УКРАЇНА

Розвиток фізичної культури і спорту в Західній Україні наприкінці XIX – у першій половині XX століття тісно пов'язаний з утворенням фізкультурно-руханкових товариств «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг», спортивного товариства «Україна», Українського Спортивного Союзу основною метою яких було згуртування українського народу, патріотичне виховання молоді шляхом залучення до фізичної активності та спорту. «З кождним днем спорт набирає все більшого розуміння серед нашого громадянства. Ідея українського спорту втискається насильно в рамці нашого щоденного життя, але – на жаль – не вкорінилася ще глибоко і не виплекала в громадянстві належного і усестороннього розуміння» - зазначається в одній із статей «Діла» [1]. Тож через власні спеціалізовані періодичні видання: «Січові вісти», «Молоде життя», «Спорт», «Луговик», «Спортові вісти», «Сокільські вісти», «Вісти з лугу», «Готові» тощо, вищезазначені товариства популяризували свої ідеї.

Фізкультурно-спортивного рух на західноукраїнських землях широко представлений у працях О. Вацеби [2], І. Андрухівіа [3], С. Заборняка [4], Б. Трофим'яка [5], В. Ковпака [6] та багатьох інших виданнях.

Українська газета «Діло», виходила у Львові впродовж 1880-1939 рр., у ній була широко представлена не лише соціально-економічна, політична й національно-культурна палітра України та світу, а й всебічно відображено тогочасне фізкультурно-спортивне життя Галичини.

У спеціалізованій рубриці «Зі спорту», яка згодом змінила назву на «З спортивного життя» та «Спорт» репрезентовано діяльність провідних спортивних товариств та організацій регіону: Українського Спортивного Союзу, «Сокола-Батька», Карпатського Лещетарського Клубу та спортивного товариства «Україна» під егідою яких проводилися загальнокраєві легкоатлетичні, футбольні, тенісні, лещетарські, плавальні змагання тощо.

У перші десятиліття XX ст. одними з найпрестижніших змагань на західноукраїнських землях, які до певної міри поєднували тогочасну молоду олімпійську ідею з українськими національними традиціями, були Запорізькі ігрища. Львів'яни називали їх українськими олімпіадами, ініціатором цих змагань було спортивне товариство «Україна» у Львові. Перші Запорізькі ігрища відбулися восени 1911 р. Воєнне лихоліття Першої світової перервало проведення будь-яких спортивних змагань. Проте, вже у 15-16 вересня 1923 р., незважаючи на складні суспільно-політичні умови, на площі «Сокола-Батька» проведено IV Запорізькі ігрища, учасниками яких стало 73 спортсмени, які представляли спортивні клуби переважно Львова та Перемишля. З метою популяризації спорту, спеціально до ігор Осип Навроцький видрукував інформаційний спецвипуск «Байдужі гинуть!». До програми ігор було включено: змагання з легкої атлетики, плавання (уперше), велоспорту, тенісу та футболу. Так, у рамках IV Запорізьких ігрищ повідомляє газета «Діло», відбулися «[...] перші українські змагання в плаванні! Перші від

часів козаччини!». Переможцем IV Запорізьких ігрищ в плаванні на дистанції 100 м вільним стилем з результатом 1,54 був молодий Роман Шухевич – у майбутньому генерал-хорунжий, головнокомандувач УПА Тарас Чупринка. До речі, початок історія українського плавання у Галичині бере саме від IV Запорізьких ігор 1923 р.

У газеті «Діло» за 29 вересня 1923 р. подавалася інформація про змагання велосипедистів в рамках IV Запорізьких ігрищ, і зверталася увага на те, що, навіть, через поганий стан велотраси, було досягнуто доволі високих результатів: 10 км за 26 хв 10 с [7].

За ініціативи Українського Спортивного Союзу, впродовж 12-14 вересня 1924 року проходили V Запорізькі ігрища, учасниками яких стало 87 спортсменів, які представляли такі клуби: «Україна», «Беркут», «Буй-Тур», «Сокіл-Батько», «Зоря» та інші. Газета «Діло» за вересень 1924 року, подала детальна програму ігрищ з легкої атлетики, плавання, футболу, тенісу та велосипедних змагань, а також вказувала місце та час їх проведення [8].

Через кілька номерів газета подає інформацію, що на V Запорізьких ігрищах найбільших успіхів, було досягнуто в легкій атлетиці. Так, у бігу на довгі дистанції (5000 м) відзначився Е. Жарський («Україна»); у бігу на 100 м – Е. Кордуба («Хуртовина»). І. Худяк («Сокіл-Батько») відзначився у кількох змаганнях: у стрибках у довжину, у стрибках у висоту та у потрійному стрибку [9]. Під час проведення ігрищ на змаганнях з плавання вперше виступили юніори на дистанції 50 м., серед яких відзначилися Л. Цегельський та Ю. Шухевич [9]. Газета повідомляє, що спеціальні нагороди отримали переможці змагань від меценатів змагань в особі як приватних осіб, так і спортивних та громадських установ. Призами були не лише грошові винагороди, а й годинники та книги [10].

1925 рік започаткував новий етап у організації цієї малої західноукраїнської олімпіади. Було внесено ряд змін, які стосувалися участі у змаганнях. Так, організатори висунули ряд вимог до учасників, зокрема спочатку потрібно було провести на місцевому рівні змагання між клубами, за результатами яких можна було подавати заявки на участь в VI Запорізьких ігрищах. Грошовий внесок клубу за одного учасника становив 1 злотий [11].

Програма VI Запорізьких ігрищ була доповнена змаганнями з важкої атлетики та боксу. Копаний м'яч (футбол) теж був репрезентований в анонсі, у якому зазначалося: «Змагання за мистецтво в копанім м'ячі не входять в програму Запоріжських Ігрищ. Копаний м'яч буде репрезентований розігранням одних змагань в дні 28 червня ц. р. між двома найкращими краєвими дружинами, а евентуально одною з заграничних» [11]. У рамках ігор 20 червня 1925 року мали проводитися жіночі легкоатлетичні змагання, до програми яких входило 7 видів легкої атлетики і кошиковий м'яч (баскетбол) [12].

У газеті повідомляється, що через несприятливі погодні умови, заплановані на 26-28 червня VI Запорізькі ігрища було перенесено на 11-13 вересня. А 29 червня в рамках змагань відбувся лише футбольний матч між клубами «Довбуш» (Чернівці) та «Україна» (Львів), з переможним рахунком на користь чернівчан [13]. У вересні мали пройти змагання з легкої атлетики, плавання, тенісу та баскетболу [14]. Лише коротеньке повідомлення про перший день VI Запорізьких ігрищ знайшло своє місце на шпальтах часопису [15]. У наступних виданнях «Діла» немає жодної згадки про змагання, лише із іронічного фейлетону Романа Купчинського (псевдо – Галактіон Чіпка) дізнаємося про взаємини в українському суспільстві за час перебування під польською адміністрацією та деякі особливості проведення змагань на площі

«Сокола-Батька». «Площа як море, поліції як маку...» - зазначає Р. Купчинський. «Комісар поліції з агентом ходить коло воріт і пильнує порядку: щоби хто не ввійшов і не вийшов непомічений, – пише автор і підкреслює, – спорт – спортом, а креси – кресами» [16].

У газеті «Діло» детально репрезентовано ювілейні X Запорізькі ігрища 1929 року, особливістю яких було те, що вони проводилися у Перемишлі та Львові. В програму ігор входили змагання з легкої атлетики, баскетболу, тенісу, плавання та лещетарські змагання [17, 18]. Так, змагання з легкої атлетики та баскетболу проходили 7-8 вересня 1929 р. у Перемишлі [19]. Переможцями легкоатлетичних змагань будуть ті спортсмени, які матимуть відповідний результат: так для жінок у забігу на 60 м встановлювався результат – 8,8 с, у стрибках у довжину – 4, 20 м. Для чоловіків у забігу на 100 м – 11,8 с, у стрибках у довжину – 2, 64 м [17]. Газета повідомляє про те, що з нагоди проведення змагань у Перемишлі Український Спортовий Союз організував прогулянку до Перемишля на останній день ігор [20].

«Цьогорічні Ігрища заповідалися величаво, та, на жаль, приїхала тільки половина оголошених змагунів зі Львова (7), а змагунки взагалі не приїхали. Чи ж не сором нашій столиці, щоб не було жодної репрезентантки Львова на Запорізьких Ігрищах?» - з сумом констатує газета «Діло» [21].

Попри несприятливі погодні умови у Перемишлі було поставлено десять рекордів з легкої атлетики, переможцем став перемишльський спортивний клуб «Беркут» - 13 із 14 перших місць були у їхніх руках [21]. Так успішно завершилися легкоатлетичні змагання жінок: у забігу на 60 м, інформує газета відзначилася Секела («Спартанка» – Перемишль) - з результатом 8,8 с; а у стрибках у висоту перемогла Яблоновська («Сокіл» – Перемишль) – 1 м 275; у метанні диска також відзначилася Секела – 23 м, 975. Рекордним виявився результат в жіночій естафеті 4х60 м – 36, 6 с [21]. Серед чоловіків відзначився Тадей Козак («Беркут» – Перемишль), він досяг найкращого результату у бігові на 200 м (25,0 с), метанні диска (34,02 м) та у метанні списа (47, 79 м) [21].

У рамках X Запорізьких ігрищ, 12 вересня на озері Світязь, під керівництвом Е. Жарського відбувалися перші краєві змагання із плавання серед жіночих та чоловічих команд. Поміж учасників переважали львівські команди «Луг» та УССК (Український студентський спортивний клуб) і перемишльський «Беркут». На відміну від легкоатлетичних змагань, змагання з плавання не увінчалися особливими успіхами – інформує газета «Діло» [22].

Газета звертає увагу, що в рамках ігор з 13 по 15 вересня у Львові відбувалися традиційні тенісні змагання, які мали вже ширшу географію, коломийський «Сокіл» мав конкурувати з львівськими клубами (УССК, УСК, СК «Сагайдачний», «Україна») [23]. «Теперішні змагання будуть тим більше завзяті, бо побідникам призначена цінна мандрівна нагорода Українського Спортового Союзу – дар Ревізійного Союзу Українських Кооператив. Крім того цінні жетони та почесні грамоти будуть нагородою за джентльменську гру» - додає інтриги «Діло». Як зазначається у газеті: «Цьогорічні ситківкові змагання були вельми грізною боротьбою старих наших «канон» з молодими грачами. Боротьба була тим завзятіша бо ходило про дві мандрівні нагороди наших установ. [...] В цілому турнірі визначилися своєю грою проф. Кульчицький, брати Кулечки та пара Зелений-Бачинський (УССК)». Перемогу і чашу Ревізійного союзу в загальній класифікації здобув Львівський ситківковий клуб, у поодинокій жіночій грі «мандрівною нагородою» була відзначена п. Дмитрівна [24].

До програми X Запорізьких ігрищ вперше додавалися лещетарські змагання, що мали проводитися в грудні, в Славську або у Львові. У газеті

інформується, що через несприятливі погодні умови, малосніжну й теплу зиму змагання відбулися 15 січня 1930 року у Львові. В них взяло участь 24 спортсменів таких клубів КЛК (Карпатський Лещетарський Клуб), УССК (Український студентський спортивний клуб), «Сокіл-Батько», «Україна», «Сагайдачний» (філія академічної гімназії). На старт змагань вийшли чоловіки (на дистанцію 9 і 18 км) та жінки (на дистанцію 3 км). Основні забіги проходили по трасі Погулянка-Пасіки-дріжджовий завод.

У 18 кілометровому забігу взяло участь 8 учасників, лідирував Мриц (КЛК), він подолав дистанцію за 1 год 20 хв 49 с. У забігу на 9 км із результатом 44 хв 38 с. переміг Ребачек (СК «Сагайдачний»). 7 спортсменок брали участь у жіночій естафеті, першою фінішувала представниця КЛК – А. Говиковичівна – 22 хв 23 с [25].

Широкого розголосу набули організовані Українським Спортовим Союзом, т.зв. Зимові Запорізькі ігрища 1935 р. «Усіх зголошених змагунів є ок. 70. Це доказує, що Запорізькі Ігрища, себто наша українська Олімпіада, нашла належна зрозуміння серед наших спортсменів і стануть найбільшою спортивною імпрезою останніх літ. Можна також надіятися, що багато наших прихильників спорту, зробить усе, щоб бути присутніми в часі таких важних, бо перших Зимових Запорізьких Ігрищ» [26]. Тож, 10-17 лютого 1935 р. у гірському містечку Славське вперше проведено Зимові Запорізькі ігрища. До програми змагань увійшли лижні перегони на 18 і 30 км (чоловіки) та 8 км (жінки), стрибки на лижах з трампліна, швидкісний спуск та слалом, а також лижні естафети [27].

У газеті вказується на певні недоліки організації ігор: «Підготовка самих ігрищ тривала всього кілька днів, так, що на самих змаганнях майже в кожній конкуренції щось недомагало. Організатори не ознайомлені зі своїм завданням, дуже часто радились у самих змагунів, куди і як пускати трасу. [...] Перемученими змагунами ніхто не занявся, так що навіть з тої причини доходило до різних інцидентів» [27]. Однією з основних причин поганої організації змагань, як зазначає «Діло», було: «Український Спорт. Союз не дозволив зайнятись організацією тих Ігрищ Карпатському Лещетарському Клубові, що в тому напрямку має вже деяку рутину, тому також за те мусить відповідати» [27]. «Змагання пройшли не так, як повинні були пройти. Український Спортовий Союз повинен уже раз перестати робити експерименти, особливо тоді, коли йде про організацію таких змагань, як Запорізькі Ігрища» - констатує видання [27]. Попри організаційні перипетії Перші Зимові Запорізькі Ігрища увінчалися здобутками і вже 3 березня в залі Руського Казино у Львові відбулося врочисте нагородження переможців. Бронзовою плакетою за перше місце був нагороджений Карпатський лещетарський клуб. За друге місце кубком було удостоєно клуб ім. сотника Федя Черника. Мандрівну нагороду – дереворит роботи майстра І. Коверка здобув УССК. Статуеткою лещетаря було пошановано спортовий клуб «Плай». Індивідуальними нагородами були відзначені спортсмен з Ворохти - Бойчук Микола, за перше місце в бігу на 18 км та спортсменки Нуна Рожанківська та Дора Дмоховська [28]. Цікавим є той факт, що після нагородження «[...] змагуни, спортсменів та запрошені гості бавились до білого ранку, - як пише газета, - ціла імпреза відбулася без алкоголю. Замість його подавано безалкогольне пиво "Туруль"» [28]. Проведення свята повністю відповідало протиалкогольній концепції 30-х рр. ХХ століття в Галичині, яка активно пропагувалася розмаїтими культурними, громадськими та спортивними товариствами.

Упродовж 1-8 вересня 1935 р. мали відбуватися традиційні Літні Запорізькі ігрища. У «Ділі» віднаходимо інформацію проте, що «Олімпійські Ігрища відбудуться в днях 16 до 22 вересня [...] з причини заборони амін. влади» і також вміщено коротку програму змагань [29].

На жаль, ігрища так і не відбулися через те, що Варшава заборонила змагання, аргументуючи заборону тим, що: «1. Клуби УСС бойкотують розгрівки з несоюзними та чужонаціональними клубами. 2. Дотеперішній склад УСС невідповідний» [30]. В умовах тотальної полонізації українського громадсько-політичного життя, що розгорнулася в Другій Речі Посполитій з початку 1920-х і набула особливо жорстких форм у 1930-х р. заборона проведення Запорізьких ігрищ була цілком закономірним явищем в контексті польської урядової політики.

Таким чином, проаналізувавши матеріали вміщені у газеті «Діло», які висвітлювали проведення Українським Спортовим Союзом т.зв. малих західноукраїнських олімпіад - «Запорізьких ігрищ» у 1923, 1924, 1925, 1929 та 1935 роках можемо сказати, що «Запорізькі ігрища» були чи не головними спортивними подіями року, до яких ретельно готувався галицький спортивний світ, під гаслом «Спорт – для всіх» та об'єднаний ідеєю духовного й фізичного відродження нації. Вміщені у неспортивній газеті «Діло» матеріали є унікальним джерелом до вивчення фізкультурно-спортивної проблематики з одного боку та яскравим свідченням уважного ставлення української суспільності до цієї проблематики, з іншого.

Список використаних джерел:

- [1] Мульт-вич, К. (1926, Ч. 98). Свято українського спортсмена. *Діло*, с.4.
- [2] Вацеба, О. (1997) *Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.
- [3] Андрухів, І. (1992) *Західноукраїнські молодіжні товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг»*. Івано-Франківськ.
- [4] Zaborniak, S. (2007). *Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich (1868-1939)*. Rzeszow.
- [5] Трофим'як, Б. (1997). *Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років XIX ст. до 1939 р.)*. Київ : ІЗМН.
- [6] Ковпак, В. (2008). *Українська спортивна періодика Галичини 20-30 рр. XX ст.* Львів.
- [7] (1923, Ч. 143). IV Запорізьські Змагання. *Діло*, с.7.
- [8] (1924, Ч. 201). Програма «Українських запорізьких ігрищ». *Діло*, с.4.
- [9] (1924, Ч. 209). V Запорізьські ігрища. *Діло*, с. 6.
- [10] (1924, Ч. 229). Подяка. *Діло*, с. 4.
- [11] 11.(1925, Ч. 114). VI Запорізькі Ігрища. *Діло*, с.4.
- [12] (1925, Ч. 127). Легкоатлетичні жіночі змагання. *Діло*, с.4.
- [13] Франко, Т. (1925, Ч. 149). «Довбуш» - «Україна». *Діло*, с.4.
- [14] (1925, Ч. 199). VI Запорізькі Ігрища. *Діло*, с.4.
- [15] (1925, Ч. 203). Зі спорту. *Діло*, с.4.
- [16] Галактіон, Чіпка.(1925, Ч. 207). Запорізькі ігрища. *Діло*, с. 3.
- [17] (1929, Ч. 192). X Запорізькі ігрища 1929 року. *Діло*, с. 6.
- [18] (1929, Ч. 194). X Запорізькі ігрища 1929 року. *Діло*, с. 5.
- [19] (1929, Ч. 191). X Запорізькі ігрища. *Діло*, с. 5.
- [20] (1929, Ч. 192). Прогулянка на X Запорізькі Ігрища до Перемишля. *Діло*, с. 6.
- [21] (1929, Ч. 204). X Запорізькі ігрища. *Діло*, с. 5.
- [22] (1929, Ч. 205). Плавацькі змагання. *Діло*, с. 4.
- [23] 1929, Ч. 206). Краєві ситківкові змагання. *Діло*, с. 5.
- [24] (1929, Ч. 209). X Запорізькі ігрища. Ситківкове мистецтво краю. *Діло*, с. 6.
- [25] Blue, boy. (1930, Ч. 38). З нашого лещатарства. *Діло*, с. 5.
- [26] (1935, Ч. 34). I зимові Запорізькі Ігрища у Славську. *Діло*, с. 8.
- [27] (1935, Ч. 46). I зимові Запорізькі ігрища у Славську. *Діло*, с. 8.
- [28] (1935, Ч. 53). Свято роздачі нагород мистцям Запорізьких Ігрищ. *Діло*, с. 7-8.
- [29] (1935, Ч. 228). Запорізькі Ігрища та їх програма. Комунікат. *Діло*, с. 7.
- [30] (1935, Ч. 260). Надзвичайні загальні збори УСС. *Діло*, с. 4.